HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ולא בידים מזוהמות. בנטילת מים אחרונים: **ממערבא.** לפי שהיה רבין רגיל לעלות מבבל לא"י ולומר הוא דבריו משמו של ר' יוחנן: **בפתח הראוי למוזזה.** כלומר בכניסת כל פתחים למעוטי דרכים ופרלות: **נעשה איסור.** אין חלוק בדבר אלא שחייב לומר בלשון רבו: **קדים.** רבה בר בר חנה ליסד על השולחן ולשנות לבנו הלכות סעודה לפי שהתחתן רגיל לבצוע והיה מלמדו היאך יעשה: **לבצוע.** לפרוס הפרוסה מן הפת: **עד שילכו אחן מפי העוונים.** אחן אחר ברכת המוציא דלף עניית אחן מן הברכה היא ואמרי' בפרק כילד מברכין (לעיל דף לט:) לריך שתהלה ברכה קודם בציעה: **תטופה.** שקורין את הלף בחטף ולא בפתח[ב] ואומר אחן והוא לריך לומר אחן: **קטופה.** שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת: **יפומה.** שלא שמע הברכה אלא ששמע שעונין אחן. והא דאמרי' בהחליל (סוכה נא:) שבאלכסנדריא של מצרים היו מניפים בסולדים כשהגיע עת לענות אחן אלמא לא שמעי וקא ענו הנהו מידע ידעי שהם עונים אחר ברכה ועל איזו ברכה הם עונים אלא שלא היו שומעים את הקול: **ולא יזרוק ברכה מפיו.** במהירות שדומה עליו כמשא אלא שחוק קבוע הוא לו: **וקא מסריסא ואכיל.** ממהר לאכול כדי להשלטרף לזימון וזמנו עליו: **אכילנא לן.** גמרה לן סעודתנו קודם שבאת ואי אתה מחיינו עוד בזימון: **אילו מייתו לי אדרדיליא וגוזליא לאכא.** שמואל חביבין עליו אדרדיליא בקנוח סעודה והן כמהין ופטריות ולרב היו חביבין גוזלות. ושמואל היה קורא לרב אבא לכבודו: **מי לא אכלינן.** הלכך לא גמרה סעודתם ומלטרף: **עיקר שבסעודה.** אחר מאותן שהיו בתחלת ההסבה: **הא לא חזי ליה.** והוא לה ברכת זמון הבאה בעבירה וכתיב (תהלים י) בוצע ברך נאץ ה' ואמר מר (פ) (בב"ק דף לד.) הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה וברך עליה אין זה מברך אלא מנאץ: **דמאי.** חטין הלקוחים מע"ה ספק עשרן ספק לא עשרן: **אכסניא.** חיל של מלך שמטיל על בני העיר לזונם בשובם ממלחמתו והרי הם כעניים לפי שהם אלא במקומם: **מאכילין את העניים דמאי.** לדוב עמי הארץ מעשרים הם וחומרא דרבנן בעלמא הוא: **שהקדימו בשבלים.** לוי קדם את הכהן ונטל מעשר בשבלים קודם שנטל כהן תרומה גדולה והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה א' מני דרחמנא קרייה ראשית[ג] וכתיב (שמות כג) מלאתך ודמעך לא תאחר ומלאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הוה אחד מחמשים שבו לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפרים תרומה ממעשרו: **וכדרבי אבהו.** אשמעינן מתני' דהכי הוא כדרבי אבהו דאמר ליה לוי מתרומה גדולה שבו

מכל

אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ותימה מהתוא סבא דערבי פסחים (דף קו.) דגחין ואתי אלמא דשתי קודם המברך אמא יש חלוק בין אכילה לשתיה[א] אי נמי יש לומר דלא אתה אלא להראות לו מעשה שלא היה לריך לומר יותר וכירושלמי יש כשיש לכל אחד ככרו או כוסו בידו יכולים לשתות אפי' קודם המברך וגבי ההוא סבא היה לו כוסו בידו והכי איתא בירושלמי אמר רבי בון בשם רב אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ריב"ל אמר שומין אע"פ שלא שתה המברך ולא פליגי רבי בון בשם רב שזקוק לכוס אחד דריב"ל דהיה לכל אחד כוסו בידו וכן עשה רבינו שמשון בחופה אחת שבצע החתן המוציא והיה בוצע רבינו שמשון הפת שהיה לפניו ואוכל והשר מקולי היה אומר אם בצע המברך ונתן לכל אחד חלקו אין לריך להמתין כל אחד עד שיטעום המברך והא דאמרי' הכא אין המסובין רשאין לטעום כו' היינו להקדים ולבצוע מן הפת שבצע המברך אבל אחר שנתן לכל אחד חלקו אין קפידא וכן לריך לומר בסמוך הבוצע הוא פושט ידיו תחלה לטבול פתו ואם בא לחלוק כבוד לרבו רשאי ואמאי והא אין המסובין רשאין לטעום וכו' ואין לומר דמן הטבול לחודיה קאמר אך המברך אוכל קודם דא"כ מה כבוד היה זה אבל לפי מה שפירשתי ניחא ויש מפרש פושט ידיו תחלה בקערה להתחיל באכילה ומכאן משמע שאין לריך לנוזג מכוס ברכה לשאר כוסות היכא שיש בפני האורחים כוסות שאינן פגומות אבל אם אותן כוסות פגומות יש קפידא[ב]:

אמן יתומה. שאין שומע הברכה מפי המברך ועונה אחר האחרים ששמעו אמן תימה דהא אמרינן בסוכה (פ"ה דף נא:) באלכסנדריא של מצרים שהיה שם קהל גדול ולא היו יכולים כולם לשמוע מפי המברך והיו מניפים בסודרים כדי שידעו אחיתמת הברכות ויענו אמן וי"ל שהיו יודעים באיזו ברכה החזן עומד אמנם לא היו שומעים אותו אבל הכא מיירי שאינם יודעים כלל היכן החזן עומד ומתפלל ובאיזו ברכה הוא עומד אלא עונה אחר האחרים בלא שמיעה ולא ידיעה[ג]: **כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו.** ובגבד שלא יאריך יותר מדאי וטעמא לפי שאין קריאת התיבה כמשמעה[ד] כשהוא מאריך יותר מדאי ומסקנא דמלתא דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי הבוצע רשאי לבצוע: **אילו מייתו לי אדרדיליא וכו'.** משמע דכן הלכה דרב נמי לא פליג אבל אי אמר הב לן ונבריך שהסיחו דעתם מלאכול אין שליחי מצוה עמהם:

והלכתא גדול מברך. ומיהו אם הגדול נותן רשות לקטן לברך שפיר כדאשכחן (לעיל מג. מו:) דאמר ליה לרב משי ידך וכו': **ומאכילין את האכסניא דמאי.** מיירי באכסניא ישראל ומוטלין עליהם לזונם והם כעניים ודוקא דמאי אבל טבל לא דקסבר דוכתיו ויש לומר דקא משמע לן דאי משכחת תנא דאמר אין מאכילין בית שמאי היא ולא תיתוב לאותה משנה אי בייתא: אמר

אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל

ממנו מעשר אי לא ולפיכך חייב להוציא ממנו תרומת מעשר ונקראת תרומת מעשר של דמאי ובמשנה סוף מסכת מעשר שני יוחנן כהן גדול העביר הודאת המעשר ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי ובמסכת סוטה בפרק עגלה ערופה. תניא אף הוא ביטל את הודיוי וגזר על הדמאי עמד ותיקן להם הלקוח פירות מעם הארץ מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן וזו הברייתא בתוס'

סוטה [ס"פ יג]:

א) [ועי' תו' יומא יא: ד"ה שאין ומו' ממנות לג. ד"ה וכאן], ב) [עדיות פ"ה מ"ג שבת עו. בכורות ח.], ג) תוספתא פ"ה ה"ח נגעים עט:, ד) [תוספתא מגילה פ"ג הט"ז], ה) [פסחים קיט:], ו) [נ"מ מ: נדרים פד: נגעים יב.] שבת קכז: עירובין לא. פסחים לה: [סוכה לה:], ז) דמאי פ"ג מ"א עירובין ח:, ח) שבת עירובין פסחים שם, ט) ביצה יג:, י) תמורה ה:, כ) פי' קמץ, ל) [בכורים יח], מ) [ע"ע תוס' פסחים קו. ד"ה הוחן], נ) [ע"ע תוס' סוכה נב. ד"ה וכיון], ס) [ועי' היטב מו' עירובין ח: ד"ה ואת אכסניא].

תורה אור השלם

לה וְאֶל הַלְּוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֹמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

במדבר יח כו

הגהות הב"ח

(א) אי"ן ד"ה הא לא מזי וכו' ואמר מר. נ"ב פ"ק דסנהדרין:

מוסף תוספות

א. ובתוס' רי"ש כתב, יש לחלק בין המוציא לקדוש כדאמר' בר"ה פ' ראוהו ב"ד לא יפרוס אדם פרוסה וכו' ולכך יש לטעום קודם אבל קדוש יכול להוציא אע"פ שכבר יצא ולכך אינו צריך שיטעום המברך תחילה. ב. בתוס' רי"ש כתב. לפי שאז אין נשמעת יפה קריאת התיבה.

מוסף רש"י

שחייב אדם לומר בלשון רבו. אע"ג דתרוייהו כי הדדי הוי פיוסייהו, אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתם. הדבבא ו . שלשה אין ממתינין. אין לריכין להמתין. ביצה חז . הבוצע. כגון בעל הבית שהוא מברך המוציא ואפילו הוא קטן ל . הוא פושט ידו. בקערה תחלה לגמא בו את פרוסת המוציא. ל . מאכילין את העניים דמאי. לא אתריהו עליהם, מפני שלריכים לחזר על פתח עמי הארץ, וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין. הא ד ותומרא בעלמא הוא שהעמידוה בספק טבל, וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם. ברו ו בדי גבהיים י . ואת האכסניא. חילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזונן להגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הוא אל ואינן במקומן. יל ו בדי הא ד בגבהיים י בבדי ל . מעשר ראשון שנטלה תרומתו פשיטא. קס"ד תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל להפרים והפריש קודם שנתן המעשר ללוי הא ד . אלא שהקדימו בשבלים. ישראל היה לו להפרים תרומה גדולה תחלה, דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר, מלאתך אלו בכורים מכאן שהמקדיש תרומה לבכורים לוקה, ודמעך זו תרומה, שאם הקדיש מעשר לתרומה לוקה, והני מילי משנתמרח בכרי לוקה אם הקדיש מעשר לתרומה, אבל הקדיש מעשר לתרומה בשבלים אינו לוקה. הא ל . פטור מתרומה גדולה. שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחלה, שהרי קודמת לשאר והלוי אחריו מעשר במה שמשייר, חה שנטל מעשר תחלה ומנמא שלא תורמה תרומה גדולה ממעשרו, וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמישים במה שייר, נמצא כהן מפקיר, פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה. הוי יב בדי גבהיים בבל ו באבנו . והרמותם ממנו תרומת ה'. נלייס כמיב גבי תרומת מעשר. הא ל ופירש ומה היא תרומה, מעשר מן המעשר. הוי ל . אי הכי אפילו הקדימו. לתרומה, בכרי. משנמתרח, נפטור לוי מהאי קנא. הוי ל . עליך אמר קרא. שלא תאמר כן. ל .

לג ת מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' יב סמג עשין מז טוש"ע ו"ח סי' קפז סעיף ו:

ו ומיי' פ"ו מהל' מחוה הל' ו טוש"ע יו"ד סי' רפז סעי' ג ין: לד ך מיי' פ"ז מהל' ברכות ה"ב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ו:

לה כ מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קע סעיף ב:

לו ב מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ח:

לז הז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

לח ט מיי' פ"ח שם הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סי' קכד סעיף ח:

לט נ מיי' פ"ה שם הל' ט טוש"ע או"ח סי' קמז סעיף ג:

מ ן מיי' שם ופ"ז הל' ב סמג שם טוש"ע או"ח סי' רל סעיף ג:

מא י מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה יא:

מב ג מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה כ:

מג ם מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יג עור יו"ד סי' שלח:

רבינו חננאל

. . 1.
11 11
. 1 1 .
. פי', לענין לפשוט ידו תחלה מיירי ולא לבצוע.
1 .
. 1.
.
1. ״
. 11 .
.. פירוש, שיקבלו העונים ברכה על עצמם, וכמה דלא בצע, הברכה תלויה ועומדת. וכיון שכלה אמן מפי הרוב, כבר קיבלו הברכה ונמצא פורסין הפת על הברכה. אמר ליה רב חסדא אין צריך לדקדק ולעכב שיכלה אמן מפי הכל, אלא כיון שכלה מפי הרוב כבר התחילו כולם וקרוב לכלות מפי כולם. ״
1 . ,
1 .. שלא ידע מה בירך המברך, כלומר כמו שאין לו אב שאינו יודע מה בירך המברך. 1 : אי זה הוא אמן יתומה, רב הונא אמר ההוא דמחייב לברכה ועאני ולא ידע מה עאני, כלומר שלא שמע הברכה. א"ל שמואל אילו מייתי לי אדדיא. פי' כמהין. 1 1. נראין הדברים שהיה מתאוה להן וגוזליה לרב, אמר שמואל כיון שאלו הם מביאין לי אנא אדדיא ולרב גוזליה [מן] לא היינו אוכלין. נמצא כאלו לא גמרה סעודה. לפיכך ר' שימי מצטרף [שכל] שבא אחר כך ראוי שיצטרף עמו להזמון. אכל דמאי מברך, דכיון דאלו היה אכסנאי אי עני מותר לו לאכול דמאי. מברך. לוי שאכל מעשר ראשון שנטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה מברך.

רב נסים גאון

רשי מכבדין לא בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה. אית לפירוש פתחים הראויים למזוזה ושאינן ראויין במסכת יומא בפ"ק. י ובמנחות בפרק הקומץ את המנחה.
ב רשי' עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה כו'. איתא בגמרא דבני מערבא בס"פ אלו דברים שבין בית שמאי וב"ה אי זו היא אמן יתומה ההן דחייב בברכה והוא עאני ולא ידע מה עאני: ר דמאי. פירשוהו בתלמוד ארץ ישראל בפרק הדין אכל פירות שפק נתקנו שפק לא נתקנו מזמנין ובס"ק דעירובין יבני חיי י נמי אמרינן דמאי דמיי תיקן לא תיקן כלומר שיש בו ספק אם הוציא מע"ש מ"ש מהלכות ברכות הל' יג סמג עשין מז טוש"ע או"ח סי' קפז סעיף ו:

מח ד ומיי' פ"ז מהל' מחוה הל' ו ומיי' פ"ו מהל' ברכות הל' ד ין: לד ך מיי' פ"ז מהל' ברכות ה"ב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ו:

לה כ מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קע סעיף ב:

לו ב מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ח:

לז הז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

לח ט מיי' פ"ח שם הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סי' קכד סעיף ח:

לט נ מיי' פ"ה שם הל' ט טוש"ע או"ח סי' קמז סעיף ג:

מ ן מיי' שם ופ"ז הל' ב סמג שם טוש"ע או"ח סי' רל סעיף ג:

מא י מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה יא:

מב ג מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה כ:

מג ם מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יג עור יו"ד סי' שלח: